

Historia i terażniejszość klasa 1 technikum –zakres podstawowy

Wymagania na poszczególne oceny

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca . Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. SPOŁECZEŃSTWO I KULTURA					
1. Człowiek i grupy społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe sposoby realizacji społecznego bytu człowieka: rodzinę, naród, państwo i związki państw; • wymienia cechy grupy społecznej; • wymienia czynniki ułatwiające i utrudniające relacje w grupie; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>grupa społeczna, więź społeczna, rodzina, socjalizacja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zbiorowość, rola społeczna, umowa społeczna, liberalizm</i>; • zna i rozumie pojęcie <i>animal sociale</i>; • definiuje klasyczne określenie dobra wspólnego (<i>bonum commune</i>); • wyróżnia wspólnoty i grupy tworzące się na podstawie podobieństwa pochodzenia, kultury, sposobu życia, interesów i sytuacji ekonomicznej, w tym zarówno narody, jak i inne grupy społeczne znajdujące się wewnątrz podstawowych społeczności ludzkich (np. klasy i warstwy społeczne, grupy zawodowe, wyznaniowe, narodowościowe); • omawia podział grup społecznych; • zna głównych twórców nowożytnych teorii umowy społecznej: John Locke, Thomas Hobbes, Jean Jacques-Rousseau 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego człowieka rozumie się w tradycji jako „istotę społeczną”; • wymienia i omawia przykładowe role społeczne, które odgrywa człowiek; • omawia relacje grupa społeczna–jednostka; • podaje przykłady wpływu otoczenia społecznego na jednostkę w różnych dziedzinach; • omawia znaczenie życia społecznego dla rozwoju i spełnienia człowieka; • wie, kim byli Arystoteles i Platon, oraz omawia ich dokonania 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia warunki, w których zbiorowość przekształca się w grupę społeczną; • omawia i ocenia zagrożenia wynikające z pozbawienia człowieka możliwości dorastania w społeczeństwie; • omawia zagrożenia wynikające z nacisku grupy na jednostkę; • omawia rolę grup społecznych w procesie socjalizacji; • wyjaśnia, w jaki sposób rozwijana w nowożytności koncepcja umowy społecznej różni się od tradycyjnego pojmowania naturalności więzi społecznych; • przedstawia stosunek myśli liberalnej do idei <i>bonum commune</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia i ocenia realizację <i>bonum commune</i> we współczesnych doktrynach politycznych
2. Obywatel, obywatelstwo i społeczeństwo obywatelskie, aktywność obywatelska	<ul style="list-style-type: none"> • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>obywatel, obywatelstwo, wspólnota, republika (res publica), prawa i obowiązki obywatelskie, prawa polityczne</i>; • wymienia dwa podstawowe sposoby nabycia obywatelstwa; • wymienia obowiązki obywatela RP zapisane w <i>Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia dwa podstawowe sposoby nabycia obywatelstwa, ze zwróceniem szczególnej uwagi na obywatelstwo polskie i unijne; • wyjaśnia, jakie są podstawowe zadania państwa wobec jego obywateli oraz obowiązki obywateli względem ich państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia inne niż prawo krwi i prawo ziemi sposoby nabycia obywatelstwa; • charakteryzuje państwo jako zorganizowane społeczeństwo (<i>res publica</i>); • omawia uprawnienia, które polski obywatel zyskuje wraz z nabyciem pełni praw obywatelskich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę państwa w życiu obywatela i rolę obywatela w życiu państwa; • porównuje status obywatela w starożytnych demokratycznych Atenach i w dzisiejszej Polsce – wskazuje najważniejsze podobieństwa i różnice; • ocenia ograniczenia, które 	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach ocenia, jak współczesne państwa wypełniają swoje obowiązki wobec obywateli, a jak obywatele wobec państw; • ocenia korzyści wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego; • analizuje problemy, z którymi musi się mierzyć bezpaństwowiec

			(w związku z osiągnięciem odpowiedniego wieku)	dotykają polskiego obywatela w związku z pozbawieniem pełni praw publicznych; • przypomina przykłady grup społecznych, które w różnych okresach historycznych były pozbawione praw politycznych	(apatryda) – formułuje argumenty
3. Ojczyzna, naród, mniejszości narodowe i etniczne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia różne postawy jednostki wobec państwa i narodu; wymienia dwie koncepcje powstania narodu – etniczno-kulturową i polityczną; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>migracja, emigracja, imigracja, patriotyzm</i>; nazywa więzi łączące jednostkę z ojczyzną 	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>tutejszy, naród, tożsamość narodowa, patriotyzm</i> (w tym <i>patriotyzm lokalny, patriotyzm gospodarczy</i>), <i>nacjonalizm, szowinizm, ksenofobia, kosmopolityzm, internacjonalizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega patriotyzm oraz czym różni się od szowinizmu i kosmopolityzmu; omawia związki między nacjonalizmem i patriotyzmem; odwołując się do przykładów, omawia dwie koncepcje powstania narodu: etniczno-kulturową i polityczną 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje i omawia przykłady postaw patriotycznych we współczesnym świecie; wyjaśnia proces tworzenia się narodu; na wybranych przykładach omawia postawy jednostki wobec państwa; ocenia zagrożenia wynikające z postawy szowinistycznej i ksenofobicznej; analizuje znaczenie poczucia tożsamości narodowej w współczesnym świecie i omawia to zagadnienie na przykładzie narodu polskiego i innego narodu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia konteksty znaczeniowe procesu tworzenia się narodu; ocenia wpływ procesu globalizacji na funkcjonowanie państw narodowych; ocenia znaczenie poczucia świadomości narodowej we współczesnym świecie, odwołuje się do przykładów
4. Religie, kościoły i związki wyznaniowe.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne religie współczesnego świata wymienia główne religie i wyznania we współczesnej Polsce; podaje podstawowe informacje definiujące pozycję Kościoła rzymskokatolickiego we współczesnej Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>ateizm, kult</i>; wymienia główne kościoły i związki wyznaniowe w Polsce; odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące znaczenia religii / form religijności wśród mieszkańców Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia podstawy prawne wolności religii i sumienia w Polsce; wyjaśnia znaczenie pojęcia: <i>agnostyk</i>; wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: <i>religia</i> i <i>wyznanie</i>; wymienia główne ośrodki kultu właściwe dla największych kościołów i związków wyznaniowych w Polsce; analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do relacji państwa i kościołów/związków wyznaniowych; analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące znaczenia religii / form religijności wśród mieszkańców Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> różnicuje kościoły i związki wyznaniowe w Polsce zgodnie z prawną podstawą ich funkcjonowania; określa pozycję prawną Kościoła katolickiego w Polsce [konkordat]. 	przygotowuje i przedstawia prezentację dotyczącą wybranego kościoła/ związku wyznaniowego w Polsce.
II. PAŃSTWO I PRAWO					
4. Państwo	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>państwo, władza państwowa, organy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>demokracja, oligarchia</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak należy rozumieć przymusowość jako jedną z cech 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega demokracja w wersji klasycznej 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, czy model państwa narodowego powinien być

	<p><i>państwa, suwerenność, terytorium państwa;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa atrybuty państwa; • wymienia różne formy rządów, biorąc pod uwagę udział obywateli w ich funkcjonowaniu (oligarchia, demokracja, monarchia, arystokracja, tyrania, ochłokracja, republika); • przedstawia genezę państw narodowych 	<p><i>arystokracja, monarchia, tyrania, ochłokracja, państwo narodowe;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia atrybuty państwa; • omawia formy rządów: oligarchia, demokracja, monarchia, arystokracja, tyrania, ochłokracja, republika; • wskazuje we współczesnym świecie państwa narodowe i wielonarodowe 	<p>państwa, oraz podaje przykłady stosowania przymusu przez państwo;</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia na podstawie fragmentu <i>Polityki</i> Arystotelesa (tekst w podręczniku), dlaczego starożytny filozof zaliczał demokrację do ustrojów „zwyrodniałych”; • omawia dążenia do utworzenia państw narodowych na przykładzie Włoch i Niemiec 	<p>(jako sposób wyznaczania rządzących);</p> <ul style="list-style-type: none"> • przypomina i omawia zasady działania różnych typów monarchii, które poznał w szkole podstawowej (absolutna, konstytucyjna, parlamentarna), bierze pod uwagę udział obywateli w sprawowaniu władzy 	<p>dominujący we współczesnej Europie, uzasadnia swoją odpowiedź;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna postać Georga Jellinka (twórca trójelementowej teorii państwa)
5. Polityka i myśl polityczna	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjaldemokracji i katolickiej nauki społecznej; • wymienia podstawowe założenia faszystowskiego, nazizmu i komunizmu • wymienia podstawowe założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych oraz myśli propaństwowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czym jest myśl polityczna; ▪ przedstawia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjaldemokracji i katolickiej nauki społecznej; ▪ omawia podstawowe założenia faszystowskiego, nazizmu i komunizmu; ▪ wymienia cechy charakterystyczne ruchów społecznych; ▪ porównuje rodzaje ruchów społecznych [ruchy rewolucyjne, reformatorskie, ekspresywne]; ▪ omawia założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych oraz myśli propaństwowej; ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „alterglobalizm”, „ekologizm”, „feminizm”; ▪ odczytuje z różnych źródeł [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, teksty publicystyczne] informacje dotyczące poglądów politycznych rozpowszechnionych w społeczeństwie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia różnicę między ideologią, doktryną i programem politycznym; ▪ wyjaśnia, czym jest ideologia polityczna; ▪ porównuje ze sobą myśl liberalną, myśl konserwatywną, myśl socjaldemokratyczną i katolicką naukę społeczną; ▪ wskazuje różnice w pojmowaniu równości, wolności i sprawiedliwości w ramach różnych nurtów myśli politycznej; ▪ wyjaśnia, na czym polega klasyfikacja poglądów politycznych na lewicowe i prawicowe; ▪ dokonuje krytyki założeń faszystowskiego, nazizmu i komunizmu z uwzględnieniem praw człowieka i zasad demokracji; ▪ omawia genezę myśli faszystowskiej, nazistowskiej i komunistycznej oraz wymienia głównych przedstawicieli tych nurtów; ▪ analizuje przyczyny powstawania ruchów społecznych; ▪ porównuje ze sobą założenia myśli propaństwowej i anarchizmu; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia genezę myśli liberalnej, konserwatywnej i socjaldemokratycznej oraz katolickiej nauki społecznej, a także wymienia głównych przedstawicieli tych nurtów; ▪ charakteryzuje genezę, założenia i formy działania współczesnych ruchów feministycznych, ekologicznych, alterglobalistycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych ruchów narodowych, regionalnych, separatystycznych we współczesnym świecie; ▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. współczesnym ruchom feministycznym, ekologicznym i alterglobalistycznym, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych we współczesnym świecie. 		
6. Ustroje polityczne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na czym polega sprawowanie władzy; ▪ podaje przykłady działań wykonywanych w ramach sprawowania władzy; ▪ wymienia przykładowe cechy przywódców politycznych w państwie demokratycznym. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia podmioty sprawujące władzę; ▪ wskazuje środki sprawowania władzy; <p>wymienia cechy pożądane u przywódców politycznych w państwie demokratycznym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia cechy pożądane u przywódców politycznych w państwie demokratycznym; ▪ porównuje sposoby sprawowania władzy w państwach demokratycznym i niedemokratycznym; ▪ na podstawie literatury [np. fragmentów rozprawy <i>Książę</i> Niccolò Machiavellego lub reportażu <i>Cesarz</i> Ryszarda Kapuścińskiego] ▪ wskazuje podstawowe mechanizmy sprawowania władzy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje różne style przywództwa politycznego. 	dokonuje krytycznej analizy przywództwa politycznego na podstawie literatury np. fragmentów tekstu <i>Książę</i> Niccolò Machiavellego lub fragmentów tekstu <i>Cesarz</i> Ryszarda Kapuścińskiego.
7. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo konstytucyjne; ▪ podaje przykłady konstytucyjnych zasad ustroju RP. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje datę uchwalenia obowiązującej Konstytucji RP; ▪ wyjaśnia pojęcie <i>preambuła</i>; ▪ wyjaśnia, czym Konstytucja różni się od innych źródeł powszechnie obowiązującego prawa w Polsce; <p>wyjaśnia znaczenie zasady: suwerenności /zwierzchnictwa narodu; republikańskiej formy rządu, demokratycznego państwa prawnego i trójpodziału władzy;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ posługuje się nazwami poszczególnych części jednostki redakcyjnej tekstu Konstytucji; ▪ wyjaśnia znaczenie poszczególnych konstytucyjnych zasad ustroju RP; ▪ analizuje treść preambuły Konstytucji RP; <p>analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące Konstytucji RP.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, czego dotyczyły i z czego wynikały nowelizacje obowiązującej Konstytucji RP; ▪ uzasadnia znaczenie poszczególnych konstytucyjnych zasad ustroju RP dla funkcjonowania państwa demokratycznego. 	przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, badanie opinii publicznej dotyczące, np. znajomości konstytucyjnych zasad ustroju RP.
8. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główną funkcję Sejmu i Senatu RP; ▪ określa czas trwania kadencji sejmu, senatu, prezydentury ▪ określa liczbę członków Sejmu i Senatu RP; ▪ wymienia podstawowe prawa i zadania posłów i senatorów. ▪ podaje imię i nazwisko aktualnego Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów ▪ wymienia główne zasady wyboru Prezydenta RP; ▪ wymienia przykładowe zadania Prezydenta RP, Rady Ministrów 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne kompetencje/funkcje Sejmu i Senatu RP, prezydenta, Prezesa RM, ministrów ▪ wymienia główne zasady funkcjonowania parlamentu w Polsce; ▪ wyjaśnia, jaka jest struktura Zgromadzenia Narodowego; ▪ wymienia zasady określające większość zwykłą, bezwzględną, kwalifikowaną; ▪ wymienia podmioty decydujące o skróceniu kadencji Sejmu RP; ▪ wyjaśnia pojęcia: <i>mandat</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> - kompetencji Sejmu i Senatu RP; prezydenta, RM, sądownictwa; - kompetencji Zgromadzenia Narodowego; - zasad skrócenia kadencji Sejmu; - immunitetu poselskiego; ▪ wymienia główne kompetencje Zgromadzenia Narodowego; ▪ wymienia główne zasady skrócenia kadencji Sejmu RP; ▪ posługuje się w praktyce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje pozycję ustrojową Sejmu i Senatu RP - wyjaśnia, na czym polega asymetryczność polskiego parlamentaryzmu; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. wprowadzenia w Polsce systemu unikameralnego. ▪ wyjaśnia rolę zasady kontrasygnaty; ▪ określa rolę prerogatyw dla pozycji ustrojowej Prezydenta RP; ▪ buduje argumenty 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. wprowadzenia w Polsce systemu unikameralnego, konieczności wzmocnienia pozycji ustrojowej Prezydenta RP, roli ławników w sądach powszechnych. ▪ przygotowuje prezentację na temat funkcji i zakresu działania poszczególnych ministrów wchodzących w skład Rady Ministrów RP., struktury i zadań wybranego

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne zasady powoływania Rady Ministrów RP; ▪ podaje przykłady działań organów władzy sądowniczej; ▪ wymienia organy władzy sądowniczej w Polsce; <p>podaje przykłady konstytucyjnych zasad działania sądów w Polsce</p>	<p><i>poselski/senatorski, kadencja, klub i koło poselskie, immunitet, kworum;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne organy Sejmu i Senatu RP; ▪ odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny pracy Sejmu i Senatu RP, prezydenta, Rady Ministrów, funkcjonowania władzy sądowniczej w Polsce. ▪ wymienia główne zasady wyboru Prezydenta RP; ▪ wymienia Prezydentów RP od 1989 roku; ▪ omawia skład Rady Ministrów RP; ▪ omawia zasady powoływania Rady Ministrów; ▪ wyjaśnia pojęcie <i>koalicja rządowa</i>; ▪ wymienia podstawowe obszary działania rządu; ▪ przedstawia strukturę sądów powszechnych i administracyjnych w Polsce; ▪ przedstawia główne zadania sądów powszechnych i administracyjnych w Polsce; ▪ wymienia konstytucyjne zasady działania sądów w Polsce; ▪ wyjaśnia zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziów; ▪ wymienia główne zadania Sądu Najwyższego; 	<p>zasadami określającymi większość zwykłą, bezwzględną i kwalifikowaną;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje immunitet formalny i materialny; ▪ charakteryzuje główne organy Sejmu i Senatu RP; ▪ charakteryzuje główne funkcje / uprawnienia prezydenta RP; ▪ omawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta RP; ▪ wyjaśnia znaczenie zasady kontrasygnaty; ▪ wyjaśnia znaczenie pojęcia: prerogatywy; ▪ wymienia sytuacje, w których Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów; ▪ wyjaśnia zasady uchwalania konstruktywnego wotum nieufności; ▪ przedstawia zadania sądów powszechnych w Polsce; ▪ wyjaśnia konstytucyjne zasady działania sądów w Polsce; 	<p>i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. konieczności wzmocnienia pozycji ustrojowej Prezydenta RP.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje pozycję ustrojową Rady Ministrów; ▪ wyjaśnia ustrojową rolę Prezesa Rady Ministrów ▪ omawia znaczenie konstruktywnego wotum nieufności; ▪ wyjaśnia różnicę pomiędzy administracją zespoloną i niezespoloną. ▪ wyjaśnia znaczenie Sądu Najwyższego dla funkcjonowania państwa demokratycznego; ▪ przedstawia konstytucyjne gwarancje niezawisłości sędziów; ▪ wyjaśnia znaczenie zasady niezależności sądów i niezawisłości sędziów dla funkcjonowania państwa demokratycznego; <p>buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. roli ławników w sądach powszechnych.</p>	<p>sądu powszechnego;</p>
Samorząd terytorialny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia szczeble samorządu terytorialnego w Polsce; ▪ wymienia przykładowe zadania gminy; ▪ określa przynależność miejscowości, w której mieszka do poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego; <p>wymienia organy władzy samorządu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia rodzaje zadań samorządu terytorialnego; ▪ wymienia główne źródła dochodów samorządu terytorialnego; ▪ wymienia i omawia zadania organów stanowiących i wykonawczych w gminie; ▪ odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje poszczególne rodzaje zadań samorządu terytorialnego; ▪ charakteryzuje organy samorządu terytorialnego w powiecie i województwie; ▪ wyjaśnia działanie zasady pomocniczości w strukturach samorządu terytorialnego; ▪ przedstawia ogólne zasady 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia cechy charakterystyczne, zadania i strukturę miast na prawach powiatu; ▪ ocenia działalność samorządu terytorialnego w Polsce; ▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat partycypacji obywatelskiej na poziomie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prezentuje strukturę budżetu swojej gminy [źródła dochodu, wydatki, sposób uchwalania i kontrolowania]; ▪ przygotowuje / organizuje wycieczkę edukacyjną do urzędu gminy, na terenie której znajduje się szkoła; ▪ prezentuje zasady działania budżetu obywatelskiego/

	terytorialnego w gminie.	oceny funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce;	działania form bezpośredniego udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji samorządowych: budżet obywatelski, obywatelska inicjatywa uchwałodawcza; <ul style="list-style-type: none"> ▪ analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące struktury, zadań i trybu działania organów samorządu terytorialnego; analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące samorządu terytorialnego w Polsce.	lokalnym w Polsce / w swojej gminie.	partycypacyjnego w swojej gminie; <ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje propozycję wniosku do budżetu partycypacyjnego swojej gminy; ▪ przygotowuje folder promujący pracę wybranego organu samorządowego na poziomie powiatu lub województwa; przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. partycypacji obywatelskiej na poziomie lokalnym w Polsce / w swojej gminie.
Prawo i jego gałęzie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia źródła prawa obowiązujące w Polsce - przedstawia podział prawa - wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna - wymienia rodzaje kar przewidzianych w polskim Kodeksie karnym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, kultura prawna - opisuje rodzaje norm społecznych - charakteryzuje funkcje prawa - wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady prawa wywodzące się z prawa rzymskiego - charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa - wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny - wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione - opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych - charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady - opisuje cechy systemu prawnego - opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym - wyjaśnia różnicę między zdolnością prawną a zdolnością do czynności prawnych - opisuje podział prawa cywilnego - charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce 	wyjaśnia znaczenie terminów: prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe - rozpoznaje części składowe normy prawnej - wskazuje różnice między prawem naturalnym a pozytywnym - charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym - przedstawia podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady	<ul style="list-style-type: none"> ▪ - ocenia postawy obywateli wobec prawa - ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce - ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce - ocenia problem zaostrzania kar za najcięższe przestępstwa
Prawa człowieka i ich ochrona	wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka - omawia charakter praw człowieka - wymienia fundamentalne dla praw człowieka dokumenty stworzone przez Radę Europy i ONZ wymienia ważniejsze organizacje	wymienia prawa człowieka zapisane w Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz prawa dziecka zapisane w Konwencji praw dziecka - rozróżnia i charakteryzuje generacje praw człowieka - wymienia instytucje, które stoją na	wymienia prawa przynależne do konkretnej generacji praw człowieka - omawia strukturę i zadania instytucji stojących na straży praw człowieka - omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego	opisuje historię praw człowieka - wymienia historyczne akty prawne, które miały wpływ na kształtowanie się praw człowieka - charakteryzuje treść dokumentów dotyczących praw człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ	ocenia problem tzw. czwartej generacji praw człowieka - ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka

	pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka	straży praw człowieka - wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka - omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka - wymienia zadania OBWE - wyjaśnia wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka	systemu ochrony praw człowieka - omawia strukturę ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka - charakteryzuje zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - charakteryzuje cele i zadania ważniejszych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka	- wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru - omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i jej strukturę	
III. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1945-1956					
5. Powstanie II Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>praca organiczna, konstytucja, wychowanie patriotyczne, inkorporacja, federacja</i>; wskazuje różne formy działań patriotycznych i niepodległościowych podejmowanych przez Polaków w okresie zaborów (walka zbrojna, dyplomacja, nurt „ku pokrzepieniu serc”, strajki szkolne, praca organiczna i in.); rozdziela dwa nurtu działań podejmowanych przez Polaków w okresie zaborów – „walkę bezpośrednią” (zbrojną) i „walkę pośrednią” (inne formy przeciwstawiania się zaborcy) 	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>insurekcja, międzynarodowe uznanie państwa, Sejm Ustawodawczy, sztafeta pokoleń</i>; omawia na przykładach różne formy działań patriotycznych i niepodległościowych podejmowanych przez Polaków w okresie zaborów (walka zbrojna, dyplomacja, nurt „ku pokrzepieniu serc”, strajk szkolny, praca organiczna i in.); omawia federacyjną i inkorporacyjną koncepcję granicy wschodniej II RP; omawia główne postanowienia konstytucji marcowej z 1921 r. 	<ul style="list-style-type: none"> na przykładzie II Rzeczypospolitej wyjaśnia znaczenie procesów kształtowania się granic państwowych i konstytuowania się państwa; wyjaśnia pojęcie <i>suwerenność narodu (ludu)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie znaczenie związków międzypokoleniowych (w rodzinach, w grupach społecznych) dla kultywowania idei niepodległej Rzeczypospolitej w czasie zaborów; uzasadnia, że ustrój Polski odrodzonej po 1918 r. opierał się na zasadzie suwerenności narodu; wyjaśnia, na czym polega demokracja w wersji liberalnej (jako polityczny wyraz suwerenności ludu) 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ związków międzypokoleniowych (w rodzinach, w grupach społecznych) dla kultywowania idei niepodległej Rzeczypospolitej w czasie zaborów
6. Od I do II wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> zna postanowienia konferencji w Wersalu; zna główne treści orędzia (tzw. 14 punktów) prezydenta Wilsona; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>konferencja pokojowa, system wersalski, Liga Narodów, Anschluss Austrii, konferencja monachijska, pakt Ribbentrop–Molotow</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie utrzymywania pokoju w stosunkach międzynarodowych; omawia działalność Ligi Narodów; prezentuje przyczyny upadku ładu wersalskiego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>demilitaryzacja, układ w Rapallo, pakt reński, remilitaryzacja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego po Wielkiej Wojnie twórcy nowego ładu światowego dążyli do tworzenia państw narodowych; omawia etapy upadku ładu wersalskiego; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>racja stanu, izolacjonizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> omawia zagrożenia wynikające z izolacji państw na arenie międzynarodowej na przykładzie Republiki Weimarskiej i ZSRS; ocenia działalność Ligi Narodów; omawia przyczyny niepowodzenia wielkiego projektu, jakim była Liga Narodów 	<ul style="list-style-type: none"> na wybranych przykładach ocenia to, w jaki sposób państwa europejskie w okresie międzywojennym realizowały swoją rację stanu; na podstawie wiedzy o współczesnym świecie wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce międzynarodowej mają organizacje powołane w celu utrzymania pokoju
7. Dwudziesto-wieczne totalitaryzmy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia dwudziestowieczne totalitaryzmy: komunizm (w ZSRS), faszyzm (we Włoszech), nazizm (w Niemczech); 	<ul style="list-style-type: none"> zestawia główne cechy dwudziestowiecznych totalitaryzmów (komunizm, faszyzm, nazizm); zna i wyjaśnia pojęcia: <i>dyktatura</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje dwudziestowieczne totalitaryzmy (komunizm, faszyzm, nazizm); przedstawia, sposoby „wychowywania nowego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje odmienności ustrojów państw demokratycznych i totalitarnych; wyjaśnia relację państwo–obywatel w systemach totalitarnych; 	<ul style="list-style-type: none"> omawia relacje społeczne w różnych państwach, wykorzystując wiedzę o różnicach między demokracją i totalitaryzmem; omawia rolę, jaką w kształtowaniu

	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wodzów dwudziestowiecznych państw / ruchów totalitaryzmów (Józef Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler); wymienia podobieństwa i różnice między dwudziestowiecznymi totalitaryzmami; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>totalitaryzm, komunizm, tzw. rewolucja październikowa, GUŁAG, lagry, faszyzm, marsz na Rzym, nazizm, Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników (NSDAP), obozy koncentracyjne, III Rzesza, wódz (Duce, Führer)</i> 	<p><i>kolektywizacja rolnictwa, centralne zarządzanie, klasa społeczna, Wielkie Włochy, ustawy norymberskie</i></p>	<p>obywatela” w państwach totalitarnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje ograniczenia wolności i praw obywatelskich w państwach totalitarnych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia, w jaki sposób ideologie totalitarne odnoszą się do koncepcji dobra wspólnego (<i>bonum commune</i>) i jak je definiują 	<p>się totalitaryzmów pierwszej połowy XX w. odegrały idee nacjonalizmu i szowinizmu lub internacjonalizmu</p>
<p>8. Podstawy nowego porządku Europy i świata po II wojnie światowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> zna postanowienia konferencji wielkiej trójki; wymienia cele dziania ONZ na podstawie preambuły <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (tekst w podręczniku); zna i wyjaśnia pojęcia: <i>koalicja antyhitlerowska, konferencje wielkiej trójki</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie motywy swego działania deklarowali sygnatariusze <i>Karty atlantyckiej</i> i jaką wizję powojennego świata prezentował ten dokument; dzieli cele działania ONZ na następujące kategorie: stosunki i bezpieczeństwo międzynarodowe, kwestie społeczne, kwestie gospodarcze (na podstawie preambuły <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> – tekst w podręczniku); zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sowiecka strefa wpływów, Karta atlantycka, Deklaracja Narodów Zjednoczonych, Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia historyczne, do których odwołuje się <i>Karta Narodów Zjednoczonych</i> (tekst w podręczniku); zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta Narodów Zjednoczonych, Rada Bezpieczeństwa ONZ, organizacje wyspecjalizowane ONZ</i>; omawia strukturę ONZ (główne organy i wybrane organizacje wyspecjalizowane) 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje cele misji pokojowych ONZ, odwołuje się do przykładów; ocenia mocne i słabe strony funkcjonowania ONZ; ocenia działania Polski w ramach ONZ, wskazuje konkretne inicjatywy; wyjaśnia brak przedstawiciela polskiego rządu i flagi na konferencji założycielskiej ONZ, mimo że Polska jest uznawana za jeden z krajów założycielskich (członków pierwotnych) tej organizacji 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia, czy ustalenia wielkiej trójki opierały się na koncepcji dobra wspólnego czy na racji stanu mocarstw; samodzielnie szuka informacji i odpowiada na pytanie, w jaki sposób Polak, Artur Rubinstein, symbolicznie zaakcentował obecność Polski na konferencji założycielskiej ONZ; przygotowuje prezentację na temat działalności wybranej organizacji wyspecjalizowanej ONZ
<p>9. Zakończenie II wojny światowej oraz jej społeczne i prawne dziedzictwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wojna, wypowiedzenie wojny, rozejm, zawieszenie broni, kapitulacja</i>; wymienia przykłady dziedzictwa społecznego i prawnego II wojny światowej (np. zniszczenia zabudowy, zmiany na mapach politycznych, ludobójstwo, straty kulturowe itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia elementy składające się na społeczne dziedzictwo II wojny światowej; wie, który sąd / trybunał jako pierwszy zastosował prawną konstrukcję zbrodni przeciwko ludzkości; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wojna totalna, pokój (traktat pokojowy), rozejm, zawieszenie broni, (bezwarunkowa kapitulacja)</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> omawia dziedzictwo II wojny światowej w wymiarze: politycznym, prawnym, społecznym, ekonomicznym i kulturowym, odwołuje się do konkretnych przykładów; zna postać Rafała Lemkina – prawnika, który zdefiniował pojęcie <i>genocide</i>; omawia różnice między terminami prawnymi: <i>zbrodnia przeciwko</i> 	<ul style="list-style-type: none"> na wybranych przykładach charakteryzuje konsekwencje polityczne, społeczne, ekonomiczne i kulturowe II wojny światowej; charakteryzuje decyzje podjęte przez zwycięskie mocarstwa w stosunku do pokonanych Niemiec, posługuje się konkretnymi przykładami działań (m.in. reparacje, procesy zbrodniarzy nazistowskich) 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i ocenia wpływ II wojny światowej na powojenne społeczeństwo polskie; ocenia decyzje podjęte przez zwycięskie mocarstwa w stosunku do pokonanych Niemiec, posługuje się konkretnymi przykładami działań (m.in. reparacje, procesy zbrodniarzy nazistowskich); znajduje informacje o współczesnych przykładach

		<i>deportacja, czystka etniczna, zbrodnie przeciwko ludzkości, genocide (ludobójstwo), zbrodnie wojenne, zniszczenia wojenne, straty wojenne</i>	<i>ludzkości i zbrodnie wojenna</i>		odzyskiwania dzieł kultury zagrabionych w czasie II wojny światowej
10. Powstanie bloku wschodniego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia państwa bloku wschodniego; wyjaśnia genezę i znaczenie pojęcia <i>żelazna kurtyna</i>; zna i wyjaśnia pojęcie <i>blok wschodni</i>; wymienia kierunki migracji ludności polskiej po II wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia powojenne migracje w Europie Środkowo-Wschodniej; przedstawia zmiany struktury narodowościowej Polski w konsekwencji II wojny światowej oraz powojennych przesunięć granic i migracji; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>repatriacja, reemigracja, finlandyzacja, sowietyzacja, Kominform, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), taktyka salami, Apel sztokholmski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje metody i etapy zniewalania państw Europy Środkowo-Wschodniej przez ZSRS 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na przykładach proces sowietyzacji Europy Środkowo-Wschodniej; analizuje zmiany w składzie narodowościowym polskiego społeczeństwa po II wojnie światowej, wskazuje przyczyny i skutki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia rolę Kominformu i RWPG w procesie konsolidacji bloku wschodniego
13. Powojenna odbudowa Europy Zachodniej i kwestia niemiecka	<ul style="list-style-type: none"> wymienia państwa, które uzyskały swoje strefy okupacyjne w powojennych Niemczech i w Berlinie; wymienia zasady określone wspólnym mianem <i>4D</i>; zna i potrafi rozwinąć skróty: NRD (Niemiecka Republika Demokratyczna), RFN (Republika Federalna Niemiec) 	<ul style="list-style-type: none"> omawia główne założenia społecznej gospodarki rynkowej, która legła u podstaw niemieckiego „cudu gospodarczego”; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>4D (denazyfikacja, demilitaryzacja, dekartelizacja / demonopolizacja, demokratyzacja), Bizonia, Trizonia, plan Marshalla (Europejski Program Odbudowy), niemiecki „cud gospodarczy”, blokada Berlina, Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OEEC)</i>; wie, kim były wymienione postacie, i omawia ich historyczną rolę: George Marshall, Konrad Adenauer 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie planu Marshalla; wyjaśnia, czym był „cud gospodarczy” w RFN; omawia proces kształtowania się dwóch państw niemieckich; zna i wyjaśnia pojęcia: <i>chrześcijańska demokracja (chadecja), społeczna gospodarka rynkowa</i>; wie, kim był Ludwig Erhard i omawia jego historyczną rolę 	<ul style="list-style-type: none"> stosuje swoją wiedzę o związkach państw i pokrewieństwie narodów do charakterystyki początków integracji europejskiej na polu gospodarczym i politycznym, ze wskazaniem jej głównych powodów politycznych (obawa przed ekspansją sowiecką, przygotowanie się na odbiór amerykańskiej pomocy w ramach planu Marshalla); po analizie artykułu <i>Rząd polski na polecenie władz sowieckich odrzucił propozycję udziału w Planie Marshalla</i> autorstwa Pawła Cichockiego (tekst w podręczniku) odpowiada na pytanie, jakie mogłyby być skutki przystąpienia Polski do planu Marshalla; wyjaśnia, dlaczego Stalin nie zgodził się na udział ZSRS i innych krajów bloku wschodniego w planie Marshalla, wskazuje dwie przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie samodzielnie zebranych informacji analizuje wpływ planu Marshalla na rozprzestrzenianie się amerykańskich wzorców kulturowych w Europie Zachodniej; wyjaśnia, dlaczego ideologia chrześcijańskiej demokracji stała w zdecydowanej opozycji wobec ustrojów totalitarnych, w odpowiedzi odwołuje się do trzech wybranych założeń ideowych chadecji
14. Początki zimnej wojny	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę i znaczenie pojęcia <i>zimna wojna</i>; zna cele powstania NATO i Układu Warszawskiego; wymienia państwa członkowskie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie powstania NATO i Układu Warszawskiego; omawia założenia doktryny Trumana; wymienia państwa satelickie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje znaczenie powstania NATO i Układu Warszawskiego dla Europy i świata; omawia związek doktryny Trumana i polityki 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wojnę koreańską jako ważny przejaw zimnowojennej konfrontacji mocarstw; ocenia skutki konfrontacji mocarstw w Korei; 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia skuteczność działania ONZ (realizację jej podstawowych celów) w odniesieniu do wojny koreańskiej; analizuje zmiany polityki Albanii

	<p>Układu Warszawskiego;</p> <ul style="list-style-type: none"> nazywa różne aspekty zimnej wojny (rywalizacja gospodarcza, wyścig zbrojeń, wojna zastępcza); zna i wyjaśnia pojęcia: <i>supermocarstwo, państwo satelickie, wyścig zbrojeń, dwubiegunowy układ sił, NATO, Układ Warszawski</i>; potrafi rozwinąć skrót: NATO (<i>North Atlantic Treaty Organization</i>), Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, Sojusz Północnoatlantycki) 	<p>ZSRS;</p> <ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: <i>doktryna Trumana, doktryna (polityka) powstrzymania, wojna zastępcza</i>; wie, kim był Kim Ir Sen, i omawia jego historyczną rolę 	<p>(doktryny) powstrzymywania;</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia proces kształtowania się dwóch państw koreańskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak wyprodukowanie własnej broni atomowej przez Sowietów wpłynęło na rywalizację USA–ZSRS 	<p>wobec sojuszu państw bloku wschodniego (Układu Warszawskiego);</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia i ocenia dzisiejszą sytuację polityczną na Półwyspie Koreańskim jako następstwo zimnowojennej rywalizacji mocarstw; na podstawie samodzielnie zebranych informacji przedstawia, w jaki sposób Sowietom weszli w posiadanie broni jądrowej
ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1945-1956					
<p>11. Ustanowienie władzy komunistycznej w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> zna i wyjaśnia pojęcia: linia Curzona, Manifest PKWN; potrafi rozwinąć skróty: PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe), PRL (Polska Rzeczpospolita Ludowa), KRN (Krajowa Rada Narodowa), PKWN (Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego), TRJN (Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej), PPR (Polska Partia Robotnicza), PZPR (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza), MBP (Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego), UB (Urząd Bezpieczeństwa), MO (Milicja Obywatelska), KBW (Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego); wie, kim były wymienione postacie, i omawia ich historyczną rolę: Bolesław Bierut, Władysław Gomułka 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie i omawia rolę Konstytucji PRL z 1952 r. jako narzędzia sowietyzacji Polski; zna i wyjaśnia pojęcia: mit założycielski, proces szesnastu, referendum, tzw. referendum ludowe, demokracja ludowa; wie, kim były wymienione postacie, i omawia ich historyczną rolę: Leopold Okulicki, Kazimierz Pużak, Jan Jankowski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie okupacja przez przedstawiciela na przykładzie modelu kontroli Polski Ludowej przez Związek Sowiecki; prezentuje politykę polskich ośrodków władzy w kraju i na emigracji po II wojnie światowej; zna i wyjaśnia pojęcie nowomowa; potrafi rozwinąć skróty i omówić znaczenie organów władzy, partii lub służb: KRN (Krajowa Rada Narodowa), PKWN (Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego), TRJN (Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej), PPR (Polska Partia Robotnicza), PZPR (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza), MBP (Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego), UB (Urząd Bezpieczeństwa), MO (Milicja Obywatelska), KBW (Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego); wie, kim były wymienione postacie, i omawia ich historyczną rolę: Konstanty Rokossowski, Stanisław Mikołajczyk 	<ul style="list-style-type: none"> omawia, z wykorzystaniem swojej wiedzy o państwie i jego atrybutach, problem niepodległości Polski oraz sytuację polskiej państwowości po 1945 r.; omawia wpływ systemu totalitarnego (terror, propaganda, gospodarka planowa, rządy monopartyjne) na jednostkę; charakteryzuje Konstytucję PRL z 1952 r., jej określenie suwerena („lud pracujący”), a także jej charakter propagandowy i fasadowość w stosunku do realnych rządów PZPR 	<ul style="list-style-type: none"> na konkretnych przykładach z historii powojennej Polski udowadnia, że „demokracja ludowa” była w istocie zaprzeczeniem demokracji; odwołując się do poszczególnych atrybutów państwa, ocenia, czy PRL można uznać za państwo w rozumieniu definicji Jellinka oraz konwencji z Montevideo (na podstawie treści tematu Państwo w podręczniku)
<p>12. Druga okupacja sowiecka w Polsce – legalna opozycja i opór zbrojny</p>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia formy oporu społeczeństwa polskiego wobec sowietyzacji państwa, w tym walkę zbrojną i legalną opozycję polityczną; zna i wyjaśnia pojęcia: bezpieka, 	<ul style="list-style-type: none"> omawia formy oporu polskiego społeczeństwa wobec sowietyzacji państwa; zna i omawia działania Żołnierzy Niezłomnych, m.in. rtm. Witolda Pileckiego, ppłk. Łukasz 	<ul style="list-style-type: none"> w kontekstach powstańczej walki Żołnierzy Niezłomnych (rtm. Witold Pilecki, ppłk Łukasz Ciepliński, Danuta Siedzikówna „Inka”) omawia przykłady wierności zasadom i męstwa 	<ul style="list-style-type: none"> na przykładach wskazuje zakres działań Żołnierzy Niezłomnych 	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje materiał poświęcony wybranemu Żołnierzowi Wyklętemu i w wybranej przez siebie formie prezentuje materiał podczas lekcji; przygotowuje scenariusz działań

	zbrojne podziemie antykomunistyczne (niepodległościowe), Żołnierze Niezłomni (Wykłęci)	Cieplińskiego, Danuty Siedzikówny „Inki”; • zna i wyjaśnia pojęcie druga okupacja sowiecka • zna i potrafi rozwinąć skrót lub kryptonimy: NIE (organizacja „Niepodległość”), DSZ (Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj), „WiN” (Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”), NZW (Narodowy Związek Wojskowy)	różnych postaci wobec prześladowców		związanych z Dniem Pamięci o Żołnierzach Wykłych (może zaproponować np. włączenie się w obchody państwowe lub / i w oficjalne obchody organizowane lokalnie, spotkania ze świadkami historii, słuchanie piosenek upamiętniających Żołnierzy Wykłych, projekcję filmu i dyskusję)
15. Terror i przebudowa gospodarki w Polsce w latach 1944–1956	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje kierunki migracji ludności polskiej po II wojnie światowej; • zna i rozumie pojęcie „wrog ludu”; • potrafi rozwinąć skrót PGR (Państwowe Gospodarstwo Rolne) i wyjaśnić znaczenie tego terminu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>reforma rolna, kolektywizacja rolnictwa, rolnicza spółdzielnia produkcyjna, centralne planowanie, reglamentacja towarów, kulak, współzawodnictwo pracy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia kierunki migracji ludności polskiej po II wojnie światowej; • wyjaśnia, kogo w Polsce Ludowej władze uważały za „wrogów ludu”; • wyjaśnia pojęcie <i>warstwa społeczna</i> i podaje przykłady warstw społecznych, które można wyróżnić w odniesieniu do różnych epok historycznych; • przedstawia przyczyny reformy rolnej i kolektywizacji rolnictwa w Polsce w latach 40. XX w.; • wyjaśnia, na czym polegała wprowadzona przez komunistyczne władze gospodarka planowa; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Oblawa Augustowska, nacjonalizacja przemysłu, industrializacja, bitwa o handel, warstwa społeczna, stachanowiec</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zmiany, jakie zaszły w strukturze społeczeństwa polskiego po II wojnie światowej; • przedstawia postawy i zachowania, które mogły kwalifikować człowieka do kategorii „wrogów ludu”; • nazywa warstwy społeczne, które w Polsce Ludowej były założenia traktowane przez władze jako wrogie; • omawia społeczne i gospodarcze następstwa industrializacji prowadzonej przez komunistyczne władze Polski w latach 40. i 50. XX w.; • przedstawia przyczyny i konsekwencje reformy rolnej i kolektywizacji rolnictwa w Polsce w latach 40. i 50. XX w.; • charakteryzuje na przykładach powojenną odbudowę kraju oraz procesy urbanizacji i industrializacji 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje warstwy społeczne, które były w Polsce Ludowej z założenia traktowane przez władze jako wrogie i podaje powody tej wrogości; • ocenia społeczne i gospodarcze skutki industrializacji prowadzonej przez komunistyczne władze polskie w latach 40. i 50. XX w. (wskazuje pozytywne i negatywne następstwa) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jakie były przyczyny oporu polskich chłopów wobec kolektywizacji rolnictwa (w uzasadnieniu bierze pod uwagę m.in. wcześniejsze zmiany w rolnictwie); • analizuje i ocenia Oblawę Augustowską jako zbrodnie przeciwko ludzkości; • uzasadnia, dlaczego Oblawę Augustowską określa się mianem <i>małego Katynia</i>
16. Polska w latach 1944–1956 – życie społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa formy działania komunistycznych władz mające na celu stworzenie „nowego społeczeństwa”; • zna cel powstania Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>cenзуra (Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk), Ziemię Zachodnie i Północne (tzw. Ziemię Odzyskane), szabrownicy</i>; • zna zadania cenzury w Polsce Ludowej; 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia formy działania komunistycznych władz mające na celu stworzenie „nowego społeczeństwa” (propaganda, indoktrynacja); • omawia cele organizacji młodzieżowych (ZHP, ZMP, OH ZMP); • wyjaśnia, jak funkcjonowała cenzura w powojennej Polsce i jakie były cele jej działania; • wymienia cechy twórczości reprezentującej nurt socrealizmu; • zna i wyjaśnia pojęcia: 	<ul style="list-style-type: none"> • na konkretnych przykładach przedstawia działania komunistycznych władz mające na celu stworzenia „nowego społeczeństwa”; • omawia działania organizacji młodzieżowych (ZHP, ZMP, OH ZMP); • omawia formy indoktrynacji stosowane w zakładach pracy; • na przykładach przedstawia formy indoktrynacji w systemie edukacji; • podaje przykłady dzieł twórców zaangażowanych w socrealizm 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia system indoktrynacji, za pomocą którego komunistyczne władze starały się kształtować młodych obywateli; • ocenia skutki działań indoktrynacyjnych władz Polski Ludowej w sferze edukacji; • ocenia działania organizacji młodzieżowych (ZMP, OH ZMP) w procesie tworzenia „nowego społeczeństwa”; • na przykładach omawia sztukę socrealistyczną jako narzędzie propagandy komunistycznych władz 	<ul style="list-style-type: none"> • przypomina sobie historię poszczególnych obszarów wchodzących w skład tzw. Ziemi Odzyskanych i ocenia zasadność stosowania takiej nazwy po 1945 r. (w uzasadnieniu odwołuje się do argumentów historycznych); • porównuje system wartości wpajany młodzieży w czasach Polski Ludowej z wartościami przekazywanymi współczesnej młodzieży w III Rzeczypospolitej

	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi rozwinąć skróty: ZHP (Związek Harcerstwa Polskiego), ZMP (Związek Młodzieży Polskiej), OH ZMP (Organizacja Harcerska ZMP) 	<p><i>propaganda, indoktrynacja, socrealizm</i></p>	<p>(architektura, literatura);</p> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa różne postawy twórców wobec narzucanego wzorca socrealistycznego; • przedstawia problemy społeczne i gospodarcze, które wiązały się z włączeniem do Polski Ziemi Zachodnich i Północnych; • omawia próby tworzenia tajnych organizacji młodzieżowych przeciwstawiających się komunistycznej indoktrynacji 	<p>Polski;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocenia postawy ludzi kultury wobec narzucanego wzorca socrealizmu (podaje przykłady twórców z różnych dziedzin kultury) 	
17. Prześladowania religijne w bloku wschodnim	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa sposoby walki reżimu PRL z Kościołem katolickim (aresztowanie i uwięzienie prymasa Wyszyńskiego, polityka rozdziału Kościoła od państwa, odgórna laicyzacja itd.); • wymienia formy represji stosowane przez komunistyczne władze wobec Kościoła katolickiego w państwach bloku wschodniego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>ateizacja, Kościół, Stolica Apostolska</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia stosunek bolszewików do religii; • omawia sposoby walki władz Polski Ludowej z Kościołem katolickim (aresztowanie i uwięzienie prymasa Wyszyńskiego, polityka rozdziału Kościoła od państwa, odgórna laicyzacja itd.); • wyjaśnia problemy, przed którymi stanął Kościół katolicki w Polsce w związku z powojennymi zmianami granic i przesiedleniami ludności; • wie, kim był prymas Stefan Wyszyński, omawia jego historyczną rolę; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>związek wyznaniowy, konkordat</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny walki z religią w ZSRS; • przedstawia działania komunistów mające na celu pozyskanie Kościoła dla polityki władz Polski Ludowej; • wie, kim były wymienione postacie, i omawia ich historyczną rolę: prymas Józef Mindszenty, bp Antoni Baraniak, bp Czesław Kaczmarek; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>proces kurii krakowskiej, „księża patrioci”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia ideologiczne uzasadnienie walki władz państw komunistycznych z religią; • omawia formy walki z religią w komunistycznych państwach Europy Środkowej i Wschodniej; • przedstawia stosunek władz komunistycznych w Polsce do Kościoła katolickiego; • omawia postawę prymasa Stefana Wyszyńskiego (<i>Non possumus!</i>, internowanie jako przykład wierności zasadom i męstwa wobec prześladowców); 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i ocenia działania władz komunistycznych zmierzające do osłabienia zależności lokalnych Kościołów katolickich od Stolicy Apostolskiej
18. Azja po II wojnie światowej	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje cel powstania Międzynarodowego Trybunału Wojskowego dla Dalekiego Wschodu; • wie, kto powołał Międzynarodowy Trybunał Wojskowy dla Dalekiego Wschodu; • wymienia podstawowe zasady syjonizmu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wielki skok, bierny opór</i>; • wie, kim były wymienione postacie, i omawia ich historyczną rolę: Mahatma Gandhi, Mao Zedong 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przemiany, które zaszły w Japonii po II wojnie światowej (w tym podpisanie traktatu pokojowego z USA i przyjęcie Japonii do ONZ); • omawia proces przejścia władzy w Chinach przez komunistów; • omawia podstawowe zasady syjonizmu; • omawia genezę państwa Izrael; • charakteryzuje genezę i zasady islamizmu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>demilitaryzacja, decentralizacja, Międzynarodowy Trybunał Wojskowy</i> • wie, kim był Chiang Kai-shek, i omawia jego historyczną rolę 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rządy Mao Zedonga (zwraca szczególną uwagę na zbrodnie ludobójstwa, prześladowania religijne); • charakteryzuje odmienność gospodarczo-polityczną Bliskiego i Dalekiego Wschodu; • wskazuje główne etapy procesu dekolonizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przyjęcia Japonii do ONZ w 1956 r.; • przedstawia wewnętrzne i międzynarodowe konsekwencje przejścia władzy w Chinach przez komunistów; • przedstawia znaczenie powstania państwa Izrael dla sytuacji na Bliskim Wschodzie i polityki międzynarodowej; • omawia konsekwencje procesu dekolonizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia główne czynniki determinujące współczesną historię: Japonii, Chin, Indii, Pakistanu oraz Izraela; • ocenia rolę Mahatmy Gandhiego w procesie dekolonizacji Indii

OCENA PRACY ZE ŹRÓDŁEM HISTORYCZNYM¹

Źródła pisane	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca. Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna. Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra. Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
	ELEMENTY KRYTYKI WEWNĘTRZNEJ ŹRÓDŁA				
				ELEMENTY KRYTYKI ZEWNĘTRZNEJ ŹRÓDŁA	
<ul style="list-style-type: none"> • opisowe (relacyjno-narracyjne) • normatywne (dokumenty, akta) 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje w tekście fragmenty, w których znajdują się odpowiedzi na pytania badawcze; • wymienia, wypisuje z tekstu: fakty, daty, pojęcia, postacie itd.; • z pomocą nauczyciela próbuje odpowiedzieć na pytania badawcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia użyte w źródle na podstawie własnej wiedzy; • samodzielnie stara się odpowiadać na pytania badawcze, czasami potrzebuje pytań naprowadzających (dodatkowych) sformułowanych przez nauczyciela; • nazywa procesy, wydarzenia, których dotyczy źródło; • przedstawia przebieg wydarzeń, wykazując się znajomością chronologii historycznej; • odnajduje informacje naprowadzające na możliwość datowania, ustalenia czasu powstania źródła; • odnajduje informacje naprowadzające na możliwość ustalenia autora źródła 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje fakty, zjawiska (wskazuje podobieństwa i różnice); • omawia procesy (wykazuje się myśleniem przyczynowo-skutkowym); • charakteryzuje / opisuje przebieg wydarzeń, wskazując najważniejsze z nich (potrafi hierarchizować); • rozważa interpretacje źródeł (podaje argumenty za i przeciw); • wyjaśnia relacje między zjawiskami, działaniami ludzkimi; • samodzielnie odpowiada na pytania badawcze; • analizuje informacje naprowadzające na możliwość datowania źródła; • zna pojęcia <i>terminus post quem</i> („najwcześniejszy możliwy”) i <i>terminus ante quem</i> („najpóźniejszy możliwy”); • ustala autora źródła; • podejmuje próbę własnej interpretacji treści źródła 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia swoje zdanie, sformułowaną tezę –formułuje argumenty, kontrargumenty; • formułuje oceny, opinie na podstawie wiedzy własnej, posługując się argumentami; • ocenia argumenty użyte przez autora źródła; • ocenia wiarygodność źródła, prawdziwość zawartych w nim informacji, wykrywa pomyłki, manipulacje; • interpretuje treść źródła; • ustala autorstwo (w odniesieniu nie tylko do osób, lecz także instytucji, organizacji); • ustala okoliczności powstania źródła na podstawie jego treści i wiedzy własnej 	<ul style="list-style-type: none"> • w analizie i interpretacji źródła wykorzystuje wiedzę z różnych obszarów (literatura, sztuka, prawo, nauki społeczne itp.); • w analizie i interpretacji źródła wykorzystuje wiedzę z zakresu nauk pomocniczych historii; • przedstawia czynniki powiązane z treścią źródła i odniesienia niezbędne do jego zrozumienia (m.in. sytuacja społeczna, polityczna, gospodarcza, uwarunkowania historyczne, dzieła kultury); • stara się myśleć niekonwencjonalnie, przedstawia twórcze rozwiązania